
GEDEPONEERDE TEKENINGEN EN MODELLEN TE BRUSSEL

---

door Michel Hoebanx, archivaris-historicus

Verzegelde enveloppe: elk depot moet worden bekrachtigd door één of twee zegels van de Werkrechtensraad en facultatief door het merk van de deposant (foto: La Fonderie/De Bronsfabriek, Brussel)

In onze gewesten begint de **industriële revolutie** op het einde der 18de eeuw, maar komt pas goed op gang tijdens de continentale blokkade gedurende de Napoleontische Oorlogen.

Toen werd het door de wetgever noodzakelijk geacht het in depot geven en beschermen van uitvindersbrevetten, handelsmerken en industriële tekeningen en modellen te reglementeren.

Het is trouwens de wet van 18 maart 1806 die voor het eerst het neerleggen van tekeningen en modellen vastlegde. Het deponeren gebeurde bij een welbepaalde jurisdictie, de **Werkrechtensraad** die zich het dichtst bij de woonplaats van de depotgever bevond.

Eveneens in de loop van het jaar 1806 in het leven geroepen, regelde voornoemde "Raad voor Gemeenschappelijk Overleg", of **Conseil des Prudhommes** (Werkrechtensraad) conflicten die binnen een bedrijf tussen werkgever en werknemer kunnen oprijzen. Iets wat daarvoor uitsluitend voor de Arbeidsrechtbank was weggelegd.

De grote verwarring

Al van bij het prille begin bestond bij het grote publiek en zelfs bij de depotgever zelf, verwarring tussen de begrippen brevet, merk, industriële tekening of model, en, in mindere mate het auteursrecht.

Een van de talrijke door de kachel- en fornuizenfabriek Nestor Martin gedeponeerde foto's. Kachel 'Le Parfait'. (foto: La Fonderie/De Bronsfabriek, Brussel)

In de loop der 19de eeuw heeft de wetgever gepoogd aan elk type van depot een specifieke bescherming te bieden.

De wet van 24 maart 1854 beschouwt als zijnde een brevet: *'elke uitvinding of verbetering die in de handel of de industrie kan worden geëxploiteerd'* en verleent daaraan een beschermingsrecht van 20 jaar.

In het geval van de industriële tekeningen en modellen liggen de zaken echter minder eenvoudig. Zelfs indien geen twijfel mogelijk is, is de vertaling van het principe naar een adequaat juridisch statuut nog niet ondubbelzinnig bepaald.

De omschrijving zelf van dit type depot toont de perplexiteit van de wetgever ten opzichte van deze materie aan:

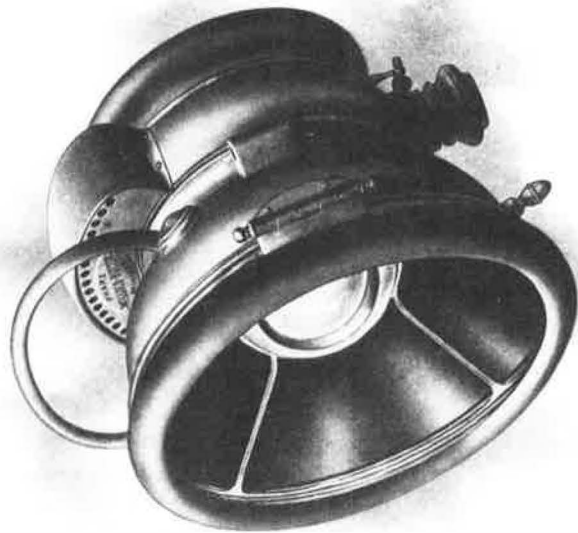
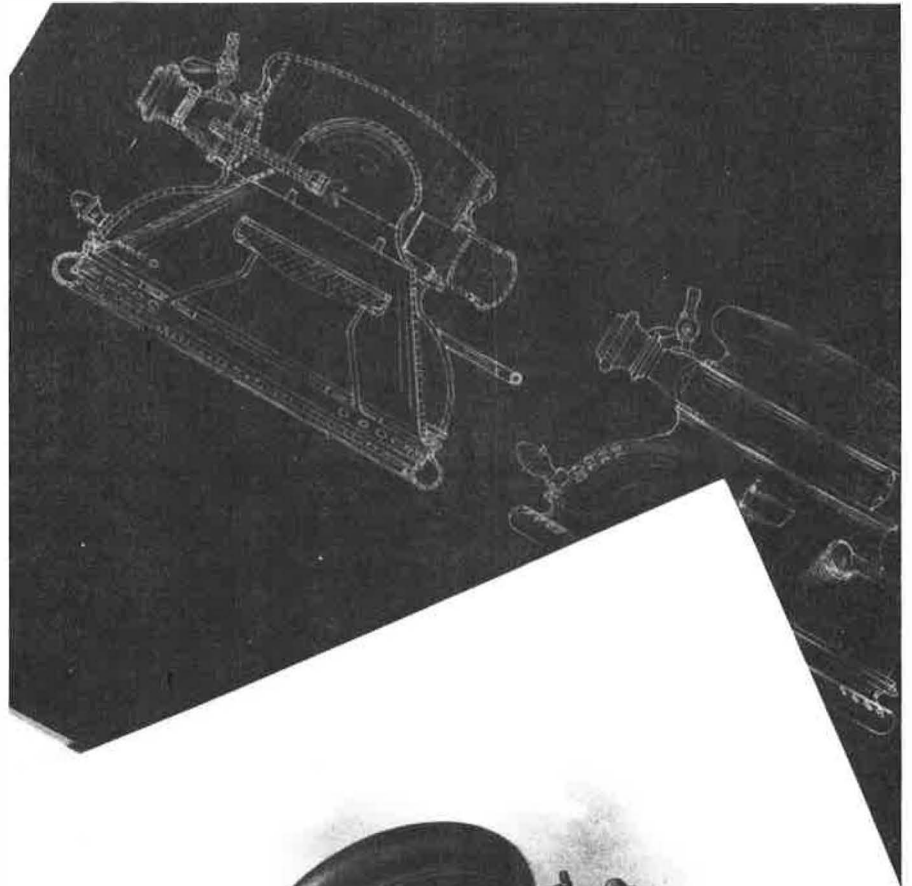
"alle tekeningen en modellen, ttz. elke combinatie van lijnen en figuren, kleuren of plastische vormen, getekend of in reliëf opgebracht, gegraveerd, gesculpteerd, gedreven of gegoten, geweven of gebrodeerd enz., met als doel aan een produkt een nieuw aspect of een originele vorm te verlenen".

En wat meer is, het **Koninklijk Besluit** van 29 januari 1935 onderwerpt de industriële modellen en tekeningen bovendien nog aan de wet van 22 maart 1886 betreffende het auteursrecht. Daarin wordt gesteld dat de ontwerper van een literair of artistiek werk het alleenrecht bezit op de reproductie of het toestaan van reproductie van zijn werk op welke wijze of onder welke vorm dan ook.

Teneinde deze beschermingstypes te rationaliseren en ze aan de eisen der industrialisatie aan te passen, industrialisatie die aan een steeds hoger tempo evolueert, heeft de wetgeving zich in de afgelopen dertig jaar herhaaldelijk vernieuwd.

Zo regelt de wet van 1 december 1970 - de bepalingen van een vroegere overeenkomst dd. 25 oktober 1966 tussen de **Beneluxlanden** hernemend - sinds zijn in voege treding op 1 januari 1975, het recht op industriële modellen en tekeningen. Als algemene regel geldt dat een wettelijke bescherming pas wordt verleend indien het concept een concrete en originele nieuwe vorm vertoont. Tekeningen en modellen die op het technisch aspect van een produkt slaan vallen nu onder de wet noemenswaardig. Dit beschermingsrecht wordt verleend voor

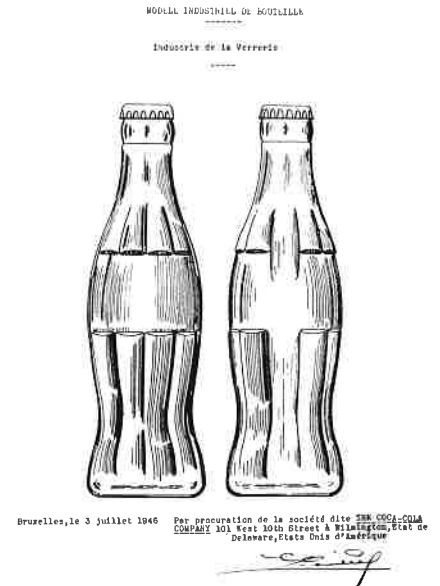
Ontwerptekening voor een koplicht voor auto's 'Manufacture de Lanternes pour Voitures E. Willocq-Bottin', Gutenbergsquare 33, Brussel. 31/10/1906. (foto: La Fonderie/De Bronsfabriek, Brussel)

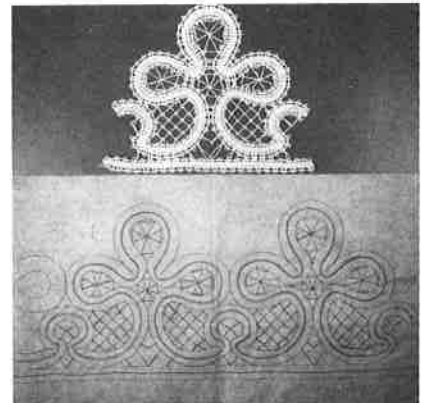
Chocoladeverpakking.
 Druk (litho): L.-G. Laurent, Ruysbroeck-
 straat 35, Brussel. 20/8/1908. Gedepo-
 neerd model te Brussel 1908/n° 1927.
 (foto: La Fonderie/De Bronsfabriek, Brus-
 sel)

Ontwerpschets voor een fles van 'The Coca-Cola Company', 101 West 10th Street, Wilmington, Delaware, USA. 3/7/1946. (foto: La Fonderie/De Bronsfabriek, Brussel)

Voorbeeld van een gedeponeerd model voor de sigaren- en rookwarennijverheid. Merk Jules Striekaert-Deschamps, Louisalaan 184 te Brussel. 10/6/1919. (foto: La Fonderie/De Bronsfabriek, Brussel)

Tekeningen en monsters van kant neergelegd door de kantfabriek H. Thibau-de Fooz, Groenstraat 141 te Brussel (Noord) op 29 augustus 1899 onder het nummer 1022. (foto: La Fonderie/De Bronsfabriek, Brussel)

vijf jaar en kan tot tweemaal toe worden verlengd. Dit in tegenstelling met de vroegere wetgeving waarbij men zo'n bescherming voor de "eeuwigheid" aan kon vragen.

Deze nieuwe wetgeving heeft er de **Arbeidsrechtbanken**, erfgenamen van de **Werkgeversraden** ertoe aangezet hun archieven betreffende conservatie van gedeponeerde tekeningen en modellen af te stoten en ze aan het **Rijksarchief** door te spelen.

Door een overeenkomst met de AGR heeft de vzw *La Fonderie* (Centrum van de Sociale en Industriële Geschiedenis van het Brussels Gewest) het *Fonds des Dessins et Modèles Industriels déposés auprès du Conseil des Prud'hommes de Bruxelles* in bruikleen gekregen.

Dit fonds, dat zo'n 15.000 depots uit de periode 1860-1960 bevat, bezit één kenmerk waardoor het zich van alle andere archieven onderscheidt, nl. de derde dimensie.

Souvenirmedailles Expo 58 neergelegd door de firma Oremar, Karmelietstraat te Ukkel op 3 februari 1958 onder het nummer 13354.
(foto: La Fonderie/De Bronsfabriek, Brussel)

Reclamebord neergelegd door de heren Vandenheuvel en C°, Zennestraat 9 te Brussel op 18 januari 1898 onder het nummer 859.

De brouwerij Vandenheuvel was een zeer oude Brusselse brouwerij, opgericht in 1845 onder de naam 'Brouwerij Saint-Michel' in de Zennestraat, in 1920 omgedoopt tot 'brouwerij Vandenheuvel'. Ze verhuist naar Molenbeek, vlak bij de Ninoofsesteenweg waar ze al gauw verschillende huizenblokken inpalmt. In 1968 wordt de brouwerij overgenomen door de Londense groep Watney en zes jaar later opgedoekt.

(foto: La Fonderie/De Bronsfabriek, Brussel)

Inderdaad, meer dan de helft der neerleggingen gebeurde onder vorm van een staal of schaalmodel. De rest heeft het meer gebruikelijke karakter van een archief.

Het gaat hier immers om plannen, tekeningen, foto's en beschrijvingen.

De verscheidenheid in vorm maakt de inventarisatie en stockage ervan heel wat moeilijker. De staat waarin sommige kisten zich bevinden, sinds meer dan dertig jaar aan hun lot overgelaten en aangevreten door de tand des tijds, maakt er deze taak ook al niet eenvoudiger op.

Nieuwe archiveringstechnieken en specifieke voorzorgen voor optimale conservering dringen zich dus op.

Een eerste grove 'ontstopping' en algemene globale schifting, evenals de analyse van zo'n 7.000 depots werden reeds door de vzw *La Fonderie* ondernomen. Met uitzondering van de zware industrie die slechts voor een miniem deel in het fonds is vertegenwoordigd, ook al omdat dit soort bedrijven vooral technisch onderzoek stimuleren, en het bijgevolg op het bureau voor brevetten is dat zij hun ontwikkelingen neerleggen, komt hierbij elke volgende stap in de studie van het archief iets meer van de Brusselse industriële wereld aan het daglicht.

Hierbij kwam één ding duidelijk naar voren: aan fantasie en dynamisme heeft het de Brusselse ambachtslui gedurende die voorbije honderd jaar niet ontbroken.

Ballotins Neuhaus: kartonnen omslagen voor bonbons neergelegd door Jean Neuhaus, *chocolatier*, 25 *Galerie de la Reine* te Brussel op 15 augustus 1915 onder het nummer 2907. De volgende generaties chocolademakers hebben dit ontwerp duchtig gekopieerd... Neuhaus zelf had het bewijs van depot immers verloren. (foto: La Fonderie/De Bronsfabriek, Brussel)

Reclamespel neergelegd door Persil NV, Van Orleystraat 14 te Brussel op 29 oktober 1945 onder het nummer 9013. (foto: La Fonderie/De Bronsfabriek, Brussel)

Het sprekendste voorbeeld hiervan is dat van de *chocolaterie*, met fabrikanten zoals SENEZ, STURBELLE, DELACRE of NEUHAUS. Deze laatste heeft zijn ondernemingsdrang wel voorgoed bewezen door de uitvinding van enerzijds de *praline*, en door er anderzijds een origineel verpakkingsmiddel voor te bedenken, de *ballotin*.

Het brouwerijwezen is een andere industrietak die goed in het fonds vertegenwoordigd is. Het aantal aanvragen voor wat betreft flessen, transportbakken, publicitaire borden enzomeer ligt hoog. Maar we mogen hier zeker andere industriële sectoren niet vergeten zoals de gieterij (met NESTOR MARTIN, GODIN), de automobielcarrosserie (D'IETEREN) of de leerlooierij (MAROQUINERIE DELVAUX).

Eens te meer blijkt dat de industriële revolutie, en van daaruit de sociale vooruitgang, werd opgebouwd uit de meest uiteenlopende elementen. Het fonds van industriële tekeningen en modellen heeft hierin de verdienste de meest alledaagse voorwerpen zoals het luciferdoosje van UNION MATCH, een potje STASSANO-yoghurt of het olieblok van PURFINA een juiste plaats toe te wijzen.

